

FRENYÓ ZOLTÁN MUNKÁSSÁGÁNAK MÉLTATÁSA

Eminenciás Uram, Rektor Úr, Főtitkár Úr, Hölgyeim és Uraim!

Nem először állok ezen a helyen abból a célból, hogy egy kedves barátom és kollégám laudációját mondjam el. Néhány hónapja, *A Természetjog Napján* már megtettem ezt ugyanitt, amikor Frivaldszky János munkásságát méltattam. Azért bocsátom ezt előre, mert most bizonyos tekintetben ismételnem kell majd magamat. Hiszen nemcsak az ő esetében kellett hangsúlyoznom, hogy a kiemelkedő tehetségen és a széleskörű műveltségen túl nagy bátorságra is szüksége volt eddigi munkássága során, hanem Frenyó Zoltánról is elmondhatom mindezeket. Tulajdonképpen egy kicsit ünneprontó is, hogy ezt ki kell emelnem, mert a filozófusi bátorság szükségessége azzal függ össze, hogy a kevés híján harminc éve lezajlott rendszerváltozás ellenére az azóta eltelt időben is sok vonatkozásban fennmaradtak a magyar szellemi életben azok a hamis sztereotípiák és egyoldalú értékelések, amelyek a kommunista diktatúra éveiben rögzültek a köztudatban, az ezekkel szemben fellépők pedig még mindig sokszor azt kockáztatják, hogy kirekesztődnek, stigmatizálódnak, egzisztenciálisan ellehetetlenülnek. Különösen így van ez a filozófiatörténetben vagy általában véve az eszmetörténetben. Még ma is sokak számára evidencia például, hogy a színvonalas filozófiai élet (vagy egyáltalán a filozófia mint olyan) csak a marxizmus megjelenése óta létezik Magyarországon, s hogy nemzetközi mércével mérve egyedül Lukács György – vagy rajta kívül legföljebb még néhány tanítványa – vehető komolyan.

A fentiek fényében különösen nagyra kell értékelnünk Frenyó Zoltán munkásságát, amely nem kis részben éppen az e torzulások elleni küzdelem jegyében bontakozott ki. Mielőtt azonban bővebben szólnánk erről, a szokásoknak megfelelően tekintsük át röviden eddigi pályafutását!

Frenyó Zoltán, aki 1955-ben Budapesten született, az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészkarán, történelem-filozófia szakon szerzett diplomát 1980-ban, s ezután rögtön a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetének kutatója lett. Jelenleg is itt dolgozik, tudományos főmunkatársként. Elsődleges hivatása tehát a filozófia művelése, ám mindkét eredeti egyetemi szakjából tudományos fokozatot szerzett: 1997-ben a filozófiai tudomány kandidátusa lett, 2002-ben pedig történészként védte meg PhD disszertációját.

Filozófusként elsősorban a bölcsélet története vagy tágabban véve az eszmetörténet képezi érdeklődésének tárgyát, különös tekintettel a keresztény gondolkodásra. Két korszakkal foglalkozik kitüntetten: a patrisztikával és a XX. századdal. Impozáns méretű publikációs listája, amely kb. százötven cikk és tanulmány mellett már jelenleg is húsz önálló kötetet tartalmaz (nem beszélve az előkészületben lévőkről), zömmel az e témákkal foglalkozó írásokból áll. E

könyvek közül (amelyek felének szerzője, a többinek szerkesztője) most csak néhányat emelnék ki, a teljesség igénye nélkül. A patrisztikával kapcsolatos *Az isteni és emberi természetéről* címen megjelent, általa szerkesztett válogatás, amely több fontos ókeresztény szöveget tesz elérhetővé a magyar olvasók számára. Saját művei közül ide kapcsolódik a *Krisztológiai és antropológiai kérdések az ókeresztény gondolkodásban* című kötete, végül, de nem utolsó sorban pedig a Szent Ágostonról szóló, a közelmúltban megjelent kiváló munkája.

Még több könyve foglalkozik a XX. századi gondolkodással. Ennek kapcsán kell most visszatérnünk ahhoz, amit bevezetésként mondtunk a magyar bölcsélet történetével kapcsolatos baloldali eredetű leegyszerűsítő közhiedelmekről. Az ezek leküzdésére tett erőfeszítésekért különösen hálásak lehetünk Frenyó Zoltánnak. Pauler Ákosról, aki a maga korában a magyar filozófiai élet vezéralakja volt és bizonyos nemzetközi ismertséggel is bírt, a második világháború után vagy egyáltalán nem, vagy csak lekicsinylően volt szabad beszélni, egészen a közelmúltig. Életműve újraértékelésében nem csekély szerepe volt annak a halála nyolcvanadik évfordulóján tartott konferenciának, amelyet Frenyó Zoltán kezdeményezett és szervezett. Ennek előadásai (amelyek kiadását szintén ő szerkesztette) diszciplínánként tették alapos vizsgálat tárgyává a méltatlanul elfeledett gondolkodó teljes munkásságát.

A magyar filozófiatörténet-írás egy másik elszomorító adóssága az Amerikában kilenc éve elhunyt Molnár Tamás életművének feldolgozatlansága. E nagy magyar katolikus gondolkodó zömmel angol és francia nyelven született életműve Nyugaton természetesen már a rendszerváltozás előtt ismert (és jobboldali körökben népszerű is) volt, itthon azonban sokszor még 1990 után is akadályokba ütközött az arra való törekvés, hogy személye és eszméi jelentőségükhöz méltó helyre kerüljenek a magyar szellemi életben. Frenyó Zoltán ennek érdekében is sokat fáradozott, amikor 2009-ben konferenciát szervezett az akkor még élő Molnár Tamás tiszteletére.

A legtöbb nehézséggel azonban valószínűleg Prohászka Ottokár személyének és életművének értékelése jár. (Itt a dolgot még bonyolítja, hogy a baloldali támadások mellett olykor katolikus körökben is nehezíti az egykori székesfehérvári püspök munkásságának elismerését az index-ügy, a modernizmus – egyébként igaztalan – vádja.) Nem véletlen, hogy Frenyó Zoltán húsz kötete közül nem kevesebb, mint négy foglalkozik valamilyen formában Prohászka életművével.

Frenyó Zoltán valódi értékek melletti kiállása nem korlátozódik a szűken vett filozófiatörténeti problémákra. Számos írása olyan bölcséleti kérdésekről szól, amelyek közvetve vagy közvetlenül a társadalom életét, sorsát is befolyásolják. Ilyenek például a konzervativizmus, a jobboldaliság, a

humanizmus fogalmát tisztázó, az európai értékekről szóló vagy az államférfi eszményét vizsgáló tanulmányai. Mindezekben az antik (és általában a nyugati) bölcsélet legnemesebb hagyományai egyesülnek a kereszténység hiteles képviselőjével. Következésképpen hitet tesz például a politika erkölcsi szempontok alá való rendelésének szükségessége mellett. Nem csoda, hogy elvhűsége bizonyos körökben ellenérzéseket szült, aminek következtében olykor méltatlan – politikai indíttatású, de álságosan szakmai szempontokra hivatkozó – támadások is érték, melyek nyomán átmenetileg még az állása is veszélybe került. Elszántsága és munkakedve azonban e nehéz időkben is töretlen maradt.

A kutatás és írás mellett Frenyó Zoltán körülbelül százötven előadást is tartott, közülük sokat nemzetközi konferenciákon. Emellett az oktatásban is részt vesz. Összesen kilenc különböző intézményben tanított vagy tanít jelenleg, a többi között a Pázmány Péter Katolikus Egyetem bölcsészkarán, a Budapesti Műszaki Egyetemen és a Tomori Pál Főiskolán. A kilenc intézmény között azonban középiskolák is szerepelnek, pl. a Szent Margit Gimnázium. Ha igaz, hogy – Arisztotelész szavaival élve – a tudás jele a tanítani tudás, akkor tizenéves gyerekek számára tanítani tudni különösen nagy tudásról árulkodik, hiszen az ő érdeklődésüket – amint azt magam is tapasztalatból tudom – sokszor jóval nehezebb fölkelteni a bölcséleti problémák iránt.

Frenyó Zoltánnak a hazai tudományos közéletben való részvételét már érintettük, amikor utaltunk konferenciaszervezői tevékenységére. Emellett itt kell megemlítenünk, hogy több rangos tudományos vagy közéleti tevékenységet folytató testület tagjai között is szerepel: ilyenek a Magyar Tudományos Akadémia Köztestülete, a Magyar Filozófiai Társaság, a Magyar Ókortudományi Társaság, a Magyarországi Aquinói Szent Tamás Társaság, a Magyar Jacques Maritain Egyesület, a Magyar Vallástudományi Társaság, a Keresztény Értelmiségiek Szövetsége, a Magyar Patrisztikai Társaság, a Nemzeti Pedagógus Műhely.

Az e testületekbe való felvétel ténye is Frenyó Zoltán munkásságának széleskörű elismertségéről tanúskodik, amelyet most mintegy megkoronáz a Szent István Akadémia tagjává történt megválasztása. Mindez természetesen nem jelenti életművének lezárulását, hiszen alkotóereje teljében lévő, számos további művet írni szándékozó gondolkodóról van szó, akitől még sok újat kaphatunk a jövőben. Remélhető, hogy további filozófiatörténeti írások mellett sort kerít saját rendszerének bővebb kifejtésére is, amely, ahogyan már eddigi tanulmányaiban is körvonalazódott, az Isten, az ember és a világ hármassága köré szerveződik, s a szellem fejlődését is annak alapján értelmezi, hogy közülük mikor melyik kerül a gondolkodás középpontjába. Az ígéretes tervek megvalósításához egészséget és sok erőt kívánunk, Isten áldását kérve munkálkodására.

Turgonyi Zoltán